

ЯК АДАБРАЛІ РАДАСЦЬ

трохі белая, на маю хату хопіць.
— А мы не хочам белым, а мы чорным правядзем!

З нашай ПОШТЫ

ВЫСТАЎЛЕНА... НЕПІСЬМЕННАСЦЬ

— Вася, глянь, ты толькі глянь, як напісалі: «Абляжыл лясніка», «Бяз слоў»...

— Ну і што?
— Як што? Хіба ты забываеш, за што мы з табою па двойцы заробілі? Помніш, у апошняй дыктоўцы за другую чарціць быў скар: «Вяснавым ранкам Антон убачыў лясніка, які ішоў без шапкі»...

Я пачуў гэтую размову двух пісьмачкаў 33 мінавай школы ў «Салон-магазін» — на выстаўцы работ беларускіх мастакоў. Прызнацца, я так захапіўся вострым па сваёй тэме, цудоўна зробленым нарысаваным А. Волкава, В. Ціхановіча, Н. Гурло, С. Раманава, што не звяртаў увагі на подпісы. Калі ж прыгледзеўся, — аж загалаву схапіўся: што тут робіцца! Нават славуці Матрафанушка і той, мусіць, абмежавы бы, працягваюць...

«І. Крейдзіч. Эскіз декараці да спектакля Ю. Чапурына «Волгаградцы»; «Швайю. Цішэй бій, а то бригадзіра разбудзі»; «М. Опіок. Эскіз да оперы Вердзі «Атэла»; «Кульвановскі. Эскіз декараці да оперы Мусарскага «Хаваншчына»; «В. Казак. Эскіз декараці да оперы Пракоф'ева «Вайна і мір»; «Вольга А. В. Абляжыл лясніка»; пад некаторымі работамі напісана «Бяз слоў»...

Поўная бытаніна і ў напісанні прывітаньняў аўтараў: то даюцца толькі прозьвішчы (мастак Швайю, Кульвановскі; пісьменнікі Панет, Мідзвін, Харкові, Пагодзіч; напісальнікі Танеў, Мусарскі, Пракоф'еў); то адні ініцыялы перад прозьвішчамі (мастак А. Салаўёў, В. Казак, С. Раманаў; пісьменнікі Ю. Чапурына, А. Зюмак; напісальнікі Г. Вагнер); то два ініцыялы іноў жа то перад прозьвішчам (В. І. Ідан, то пасля яго (Галубовіч В. В.).

У адным месцы гаворыцца «Эскіз декараці да спектакля...», у другім — «Эскіз декараці да пьесы...». Часам нельга зразумець, хто аўтар твора. З аднаго боку на эскізе чытаем па-руску: «М. Вальков», а подпіс пад ім такі: «Волхаў М. Н.».

А чаго варты такія «пазчытаныя» радкі някраскава планата: «Ен крычаў да хрыпаты!» — Панакажце жытыя! Толькі крыкам, менавіта, Не пазбавш ад рахіту (!). Між іншым, імя аўтара гэтых радкоў наведвальнікам невядома.

...Пісьмачкамі, якія напісалі дыктоўку з памылкамі, настаўніца паставіла па двойцы. Якую ў ацэнку даць Саюз мастакоў арганізатарам выстаўкі?

Я. РАПАЦЬКІ, рэдактар выдання «Народная асвета».

Павананая рэдакцыя, і студэня гэтага года наша раённая газета надрукавала заметку «Святло ў вёсцы Доўгае». У ёй гаварылася: «Доўга чакалі гэтага дня жыхары вёскі Доўгае калгаса імя Калініна, калі ў іх хатах загарыцца электрычнае святло. Хваліліся, трываліся і нават абураліся, бо на гэты ў іх была сваё прычына. Ці ж не крыўдна! Ва ўсім калгасе зьяўляюцца лямпачкі Гітца, а Доўгае ахутана цемрай. І вось Новы год прынёс вясноўнае радасць. Ва ўсіх дамах хлебапрабаў яны ўспыхнулі залатымі агні электрычнасці.

Новы год заўсёды прыносіць новую радасць. Прышла гэтая радасць і ў вёску Доўгае. Хай у людзей будзе святла не толькі ў дамах, але і ў сэрцах».

Але якая гэта была радасць для маіх аднавіскаўцаў (я таксама з Доўгага), я і хачу вам напісаць...

Яшчэ летам нарэзалася па вёсцы чутка — будучы праводзіць у нас электрычнае святло. Радасці было столькі, што нават не верылася. Жыць у нашай вёсцы хлопцы адзіны з бригады электрамандраў, дык мы да яго:

— Генка, скажы, гэта праўда? Будзеце праводзіць да нас святло?

— Праўда, — адказае. — У кастрычніку пераездзім да вас. Ну, тут і забегалі жанчыны адна да адна:

— Што ты будзеш купляць, як правядуць святло?

— Я куплю электрычную жалізу.

— А мы радылі.

— А я і ў камору правяду лямпачку.

— А мы папросім, каб нам у хлест правялі. Не раз запозніцца намору падаць, дык і пэўна ўжо. Зімою ж дзень кароткі: ці сечкі нарэзаць, ці дроў расілаваць. З лямпаю боязна — каб пажару не нарабіць.

Адным словам, усе былі ўпаўнянены, што прыедзе бригады і правядзе электрычнае святло ўсім у

вёсцы, павесіць лямпачкі — дзе грэба і дзе можна па правлах пажарнай бяспекі. Інакш ж быць не можа.

Але тое, што нам здавалася такім простым і лясным, электрыкі закруцілі ў складаны вузел. Спацухаў усё ішло добра. Закапалі яны слупы па вёсцы і калы кароўнікі, вась ужо і правалы нацягнулі, трансфарматар паставілі, зрабілі праводку ў школе, у кароўніку, — і на гэтым работа спынілася, ані з месца. Новы год як нажучу, на носе, усе спадзявалі сустрэць яго ў поўным блыску, а тут — на табе: адным запалілі электрычнае святло, а другім — не. Пакрыўджаныя кінуліся да мандраў.

— Хлопцы, а нам чаму ж не праводзіць?

— А вам і праводзіць не будзем. Мы свой план выканалі. Падзем у другі калгас, — адказваюць.

Спацухаў нашы калгаснікі не прынялі гэтага ўсур'ёз, цешылі сябе: правядзі, нідзе не дзвенуца, у іх камісія не прыме такой работы.

Але праз некалькі дзён устрывожыліся, бо даведаліся, што ў суседняй вёсцы Карскі, калі там праводзілі электрычнае святло некалькі гадоў таму назад, таксама электрыфікавалі толькі чатыры хаты, але камісія прыняла тую работу і падпісала акт прыёмкі. Пасля ж калгаснікі шукалі якога-не

будзь электрамандра, каб падключыць святло ў іх хатах. Вядома, плацілі калгаснікі за гэта як хто мог, а плата ішла ў кішэню іх выпадковых памочнікаў.

Ну, як даведаліся доўгаціы пра гэта, тут ужо той-сей і на грэх пайшоў, ходзіць за мандрамі, за іх бригадзірам і просіць:

— Браток, правядзі мне святло. Зойдзем у хату, па чарцы зробім.

У каго выпілі — таму правялі, а ў каго — ні піць, ні праводзіць не захачелі. Адказы былі розныя. Адным кажуць:

— Твая хата нікая...

— А твая далёка ад слупка...

Трэціму — што ў яго хаце вільготна, дрот цвіліць пакрыцца...

Нарэшце, прыехала камісія прымаць работу і, дзюкаваць яму, наш старшыня калгаса адмовіўся падпісаць акт. Вярнулі ўсіх мандраў назад (бо яны пераехалі ўжо ў іншую вёску) і прымуслі правесці электрасвятло ў кожную хату.

Вось тут і пачалі электрыкі «помісць» як толькі маглі. Дзе электралічыльнік можна на кухні прыбчыць, яны яго абавязкова ў лямпачку павесіць ды і на самым вядым месцы. Мая суседка што ні прасіла:

— Хлопчыкі, правядзіце лямпачку ў сены.

— Не, не правядзем.

— Ну, то хочь не праводзіць у хаце чорным дротам, у мяне ёсць

Ад рэдакцыі. Наш карэспандэнт пабываў ў вёсцы Доўгае. Увечары яна свеціцца яркімі электрычнымі агнямі. Так, у хатах калгаснікаў гарыць цыпер лямпачкі Гітца. Але ж тое, аб чым піша ў рэдакцыю Тацяна Вікенцьеўна, абсалютная праўда. Адбывалася такое, з чым не маглі мірыцца сэрца прастай вясковай жанчыны, што наогул цяжка зразумець і чым-небудзь апраўдаць. І ці варта дадваж яшчэ што-небудзь да таго, што расказала таварыш Місевич Уршчы, вась яшчэ два сведчанні.

Калгасніца Яніна Івануна Вяноківна расказвае: — Колькі я пакаждзіла за імі — вору не пажадаю. Рагочы: «А чаму на кватэру не ўзяла нас? А куды ж я, вазьму? Жыву адна, сын у арміі. Прыблжыць з работ, дык і сабе не заўсёды паспею затаваць, што-небудзь. Пасля, як вярнуў іх назад наш старшыня, правялі, як бачыць, святло і мне. Але ж зноў тут лям-

пачку павесілі. Прасіла — пачапіце бліжэй да стала, дык дзе там. Цалом-лапом зрабілі і пабеглі. Штат разоў хадзіла за мандрамі і настаўніца Валіяна Рыгорэўна Дрозд:

— Прыйдзі, спытаю: «Хлопцы, хто з вас бригадзір? Псылючыце да аднаго, той — да другога, пасля — да трэцяга. Хоць бы павуку якую мелі: жанчына ж пытае, нелегальна ўжо. А самі ж зусім маладыя хлопцы...»

Мы не ведаем імя і прозьвішча электрамандраў з бригады майстра Івана Мароза, якія зьявіліся калгасніку ў вёсцы Доўгае. Але памятаюць гэта доўгаціы, памятаюць тое брыдае, што засталася ад сустрэчы з нахрыпатымі хабарнікімі. Цыпер яны «прэчуць» дзесьці на новым месцы. Спадзяёмся ўсё ж, што пісьмо Тацяны Вікенцьеўны Місевич знойдзе іх і там, і, можа быць, абудзіць іх сумленне, навушчы паважай і любіць чалавека і, як правільна сказала жанчына, навушчы не абдзіраць у людзей радасць.

СУЧАСНА, ПА-ШОЛАХАЎСКУ!

Уладзімір БОЙКА

Шчыра кажучы, я ішоў на гэты спектакль даўка не з агіты-стычным настрэем. Не вядоўны даводзілася бачыць ініцыяваныя для тэатра і кіно зпінчыя творы. І вельмі радка гэтыя ініцыяваныя задаваліся — найчасцей яны былі эрэцамі твораў.

А тут — шлохаўская «Узнятая даўка»... Такі размакх. Як жа ўцешчаць цэлы том энцыклапедыі народнага жыцця ў досыць абмежаванай рамкі сцэнічнага часу і прасторы?

І вось ўзнятае заслона — урачыста пад чырвоным сцягам праходзіць даніны, усхвалявана нагадвае вядучы такіх зямляў і такіх хвалюючых падзеяў... Вось Нагульняў з дэдам Шуцкаром слухаюць пелюў... І ты адчуваеш, як пачуць трыюў адступале. Плёб ахінае непаўторная атмасфера другой часткі шлохаўскага апапелі.

Яна, гэтая непаўторная атмасфера, у спектаклі Рускага драматычнага тэатра БССР імя М. Горькага (рожысёр-пастаноўшчык М. Співак) працінае перш за ўсё сцэны, у якіх удзельнічае Макарам Нагульняў. Выкананне гэтай ролі — влэх ў творчым развіцці не толькі Р. Яноўскага, але і нашага тэатра. Уражвае шчодрасць, разнастайнасць фарбаў, якімі артыст малюе характар героя, — ад самых тонкіх «акварэльных» тонаў да сцэнах з дэдам Шуцкаром (Я. Палосін) пры вывучэнні англійскай мовы і «дыскусіі» аб пелюўх аб ролішай сілы, ледзь ці не плакатны (у самым лепшым значэнні гэтага слова) мазоў у сцэне партыйнага складу. Для ігры Р. Яноўскага ў спектаклі характарна якая тое, пра што трапіла значнаў аднойчы Юры Олеша: «Я хачу, каб глядач яшчэ да таго, як пачуцца ўчынкі, ужо разумеў, з якой чалавечай асобай ён мае справу». І з такім хваляваннем чакаеш кожнага з'яўлення на сцэне Макара Нагульнява, з якім захапіўся слухаеш яго ясны, прасты, такі даўно-даўно зямляў і так нечаканна новыя, свежыя, жывыя, быццам толькі што перад табою народзіныя словы яго аб партыі. Мне здаецца, імяна ў гэтай ўчынці і з'яўляецца «нагульняўскай атмасферай» — сучаснае гуаніне спектакля аб падзеях не такога ўжо блізкага мінулага.

У гэтым асабліва пераконваешся, прыгадваючы масавыя сцэны, асабліва сцэны партыйнага складу, пранізаныя сапраўднай паэзіяй. Самае высакорнае ў шлохаўскім творы загучала тут на поўную сілу. І дыялог Іпаліта Шацкага (К. Ражба) з Якавам Астраўновым (Н. Кулакоў) аб тым, чаму апошні не ўступае ў партыю. І па-майстарску пераломлена праз прызму святаўспрыняцця дэда Шуцкара думка аб той глыбокай чысціні чалавека камуністычнай будучыні, думка, якая арганічна жыве ў падтэксце шлохаўскага твора і якой «асветлены» ў раманах Нагульняў, Давыдаў і нават — праўда, у вельмі складанай апасродкаванасці — дэд Шуцкар.

Зусім жа не выпадкова на сходзе дае «адуп» Кандрату Майданікава (І. Ліснэўскі) дэд Шуцкар. Я. Палосін даволі тонка даводзіць асобна свайго выканання ролі тое, што Шуцкар не проста красуецца на людзях «шчучарствам», што дэд гаворыць пра самае святое са зразумтага ім у сваім нялётным жыцці. Імяна тут нараджаюцца ў Шуцкара — Палосін на тым «ноты вобраза», якія на поўную сілу загучаюць у фінальных сцэнах спектакля.

І вось з такім арганічна працінаючым лепшым чысціні спектакля роздумам аб чалавечай чысціні, аб глыбокай чысціні характару чалавека камуністычнай будучыні, пачаўся спектакль «Узнятая даўка». Яна, гэтая непаўторная атмасфера, у спектаклі Рускага драматычнага тэатра БССР імя М. Горькага (рожысёр-пастаноўшчык М. Співак) працінае перш за ўсё сцэны, у якіх удзельнічае Макарам Нагульняў. Выкананне гэтай ролі — влэх ў творчым развіцці не толькі Р. Яноўскага, але і нашага тэатра. Уражвае шчодрасць, разнастайнасць фарбаў, якімі артыст малюе характар героя, — ад самых тонкіх «акварэльных» тонаў да сцэнах з дэдам Шуцкаром (Я. Палосін) пры вывучэнні англійскай мовы і «дыскусіі» аб пелюўх аб ролішай сілы, ледзь ці не плакатны (у самым лепшым значэнні гэтага слова) мазоў у сцэне партыйнага складу. Для ігры Р. Яноўскага ў спектаклі характарна якая тое, пра што трапіла значнаў аднойчы Юры Олеша: «Я хачу, каб глядач яшчэ да таго, як пачуцца ўчынкі, ужо разумеў, з якой чалавечай асобай ён мае справу». І з такім хваляваннем чакаеш кожнага з'яўлення на сцэне Макара Нагульнява, з якім захапіўся слухаеш яго ясны, прасты, такі даўно-даўно зямляў і так нечаканна новыя, свежыя, жывыя, быццам толькі што перад табою народзіныя словы яго аб партыі. Мне здаецца, імяна ў гэтай ўчынці і з'яўляецца «нагульняўскай атмасферай» — сучаснае гуаніне спектакля аб падзеях не такога ўжо блізкага мінулага.

чынні пудоўна стасуюцца масавыя «праходы» пад чырвоным сцягам у пачатку і ў канцы спектакля. Яны — быццам той камертон атмасферы мажору, якая надзвычай тактоўна спалучаецца з матывамі «каштымістайнага трагедыі».

Ініцыяваныя П. Дзёйна па другой кнізе шлохаўскага рамана ўласцівыя якасці сапраўднай драматычнай, якая распрацоўвае характары. І гэта зразумела — бо рэабрантаўскімі фарбамі намаляваны характары ў першакрыніцы, і як шкада, што ў спектаклі не ўсюды захаваны гэтыя фарбы. Так, напрыклад, яна зусім ні тактоўнасці, ні паучэння меры, ні жыццёвай праўды ў сцэнах «у варожым стане». Гэта сцэны з зусім ініцыяў спектакля, настаўленага з зусім інакшым, калі там можна сказаць, «жанравымі ўстаноўкамі».

Але «варожы стан» — гэта яшчэ пачаўся. А вось што рабіць, калі пачаў з рэальным, непаўторным, жыццёва праўдывым Макарам Нагульнявым ходзіць па сцэне бледны цень Сямёна Давыдава (І. Шацка)? Пра гэта нельга не сказаць з усёй вострыяй па зусім зразумелай прычыне. Увясце сабе, напрыклад, шэкспіраўскі спектакль «Атэла», дзе трагедыя маўра ізіводзіцца выканаўцам «зраза-небрам» да меладрамаціі...

Самён Давыдаў — з тае кагорты камуністаў, якіх жыццё выхоўвала, гартвала, шчурчаючы ў самыя жорсткія выпрабаванні, а яны ішлі «наперад і вышай», аддавалі жыццё ў імя высакорных прычынаў, якім верылі, палідаючы нам у спадчыну парасткі характару чалавека камуністычнага заўтра. Шлохаў, наступуючы праўдзе жыцця, не надзілілі ні Нагульнява, ні Давыдава рысамі выключнасці, не паказвае іх гэтымі «скуранымі курткамі», а жыццёвыя іх характары па ўсёй складанасці, ва ўсёй абумоўленасці і часам супярэчнасці магутных страцей чалавека-першапраходцы, чалавека-змагара за новае, перадавое ў грамадстве і асабістым жыцці, чалавека, які перадаваў імяна чалавек ідзе да вялікай камуністычнай праўды.

І Шацка ж паказвае нам чалавек, які гучна вымаўляе прыгожыя словы, без даў прычыны заляцаецца то да адной, то да другой жанчыны, робячы выгляд, што яго раздзіраюць высокія страцы. Справа, вядома, не ў тым, што знешні выгляд выканаўцаў не адпавядае ўзросту яго героя (Давыдаў павінен быць маладым). Мы памятаем Чацкага — Цароў. Мы глядзелі на яго і забываліся на ўзрост выканаўцы (тэатр, урэшце, — мастацтва ўмоўнае...). З вобразам жа Давыдава ў гэтым спектаклі куды складаней: мы бачым не проста неадпаведнасць тэксту, які вымаўляе выканаўца, з тым, што ён «іграе», а пераконваешся ў кантрасте паміж імяна і перажываннімі. Артыст «абазначае» паучыць свайго героя. Ну, вась, хочь бы сцэна, калі Давыдаў прыязджае ў брыгаду, дзе ў яго адбываецца сустрэча з Усіпам Рышчым (К. Верамейка). Не так вымаўляе Давыдаў — Шацка словы ўспрыць, не так ён маўчыць, не па-даўдаў-

ску, і гэта асабліва кідаецца ў вочы ў паўзах — ён проста маўчыць: ніякіх зрухаў «унутры»-персанажа. Па змесце сцэны знешне пераможаны Давыдаў выходзіць са спрэчкі пераможкам. А ў спектаклі ён — пераможка толькі на словах.

У спектаклі адбываецца даўня рэч: калі так можна сказаць, «вулгаваты» тэкс Давыдава супярочыць той «плаўнасці», якой (сваёмоцім неспадзявана) надзіляе свайго героя І. Шацка. Гэтая «плаўнасць» Давыдава — Шацка адбываецца розным чынам на яго партнёрах. Яны выгледваюць больш шлохаўскімі імяна ў сцэнах без Давыдава. Міжволі думаеш пра ўплыў на акцёрскі ансамбль выканаўцы вядучай ролі ў дадзеным выпадку — пра ўплыў адмоўны. Дзеля справядлівасці падкрэслім, што ў ансамблі з Яноўскім Шацка быццам «падыграваецца», пачынае «мысліць», а не проста вымаўляць тэкс.

І ўнікае пытанне: чаму палібіла такога (бесхарактарнага) Давыдава «Варуха-гаруха»?.. Унутры малаона ролі, якога прытрымліваецца В. Масумян, пры ўсіх сваіх вартацях шмат траціць у сцэнах іе з Давыдавым. Сцэны ж Давыдава з Лушкэй ператвароўца ў меладраматычны, бо працілі І. Шацка ўзмацняюцца працімамі І. Весной. Яе Лушка спрашчана ледзь не настолькі ж, наколькі спрашчаны І. Шацка Давыдаў. Жыццёвае, шлохаўскае прырызаецца ў Лушчы хіба толькі ў сцэне апошняга развіцця з ёю Макара Нагульнява (напэўна, зноў-такі, аднастраванае праз паучыць Макара — Яноўскага).

Да ўлэх спектакля можна аднесці выкананне ролы Андрэя Разметнава (А. Бялоў), Івана Несцяроўні (Р. Качаткоў), наваля Шалава (І. Ражба), Агафона Дубова (В. Шрамчанка), Дар'і Купрыянаўна (В. Краўчанка), Філімонкі (Т. Курцава), маці Вары (В. Захарова).

Жывяць прозы М. Шлохава адлучыў мастаком В. Галубовічам, які зноў перадаў яго сціплым і сродным, лакальным і абумоўленым асобна ханца аднавічы выкананне тэксту «ад аўтара» артыстам Л. Суворавым, натуральнасць яго «лініі наводні» і дачыненні да ўсяго, што адбываецца на сцэне.

Нават з адначанымі недахопамі спектакль з'яўляецца прыкметнай удачай тэатра. Вельмі хачелася б, каб калектыў дамагаўся яго ўдасканалення, не абмяжоўваўся дасягнутом. Бо на грунце тое, што ўжо зроблена, тэатр, калі будучы прыняты адпаведныя захавы, здолее мець у рэпертуары творы яскравыя, хвалюючыя — і самае галоўнае — надобна яшчэ патрэбны.

— Здаецца, вы дачытаеце новую аповесць Алеся Асіпенкі? Як вы думаеце, чаму аўтар назваў яе — «Абжыты кут»?

— Па майму меркаванню, «абжыты кут» — гэта невялікая беларуская вёска. Гэтая, у якой нарадзіўся і вырас галоўны герой аповесці Янка Сітоў, ад чыго імя вядзецца апавяданне. Закончыўшы сярэднюю школу, герой спрабуе наступіць на літаратурнае адзяленне ўніверсітэта, але, праваліўшыся на экзаменах, зноў вяртаецца ў свой «кут». Вяртаецца і знаходзіць сваё сапраўднае месца ў жыцці...

— Але калі іці лагічна далей, то, хацелі гэтага аўтар ці не, можна прывесці да вываду, што са свайго абыцката кута не варта нікуды імянуцца, не варта «абжыць» новыя «куты». Такім «неабжытым» кутам паказуць пісьменнік горад, куды Янка прыехаў здаваць экзамены. Што ўбачыў герой у горадзе? Дзювож жанчыны лёгкіх паводзі, гаспадыня, якая дзёрэ шалёныя грошы за прапекі, напыльлівых мільянераў, урэшце няўжывальнасць да сваёй асобы... Я не думаю, каб аналігчына погляду на горад прытрымліваўся сам аўтар. Проста ён агучыў фарбы, каб прывесці свайго героя да адзіна матыва: рапнёна: трыба вяртацца ў вёску, у свой «кут», толькі там магчыма яго сапраўднае шчасце... А гэта ўжо задзіраецца.

— Не забывайце, што ў горадзе Янка сустраў і новых шчырых сяброў. Тое, што ў вочы недасведчанаму герою кінулася пераважна адмоўнае, цалкам матывавана, бо адпавядае настрою юнака, які праваліўся на экзаменах і не ведае, што рабіць далей. Зноў жа, як гаворыць сам Янка, дрэннае ляжыць на паражэнні... Ды і герой пакае да горада...

1964 год можа быць названы «годам Шэкспіра» — у красавіку адзначаецца 400-годдзе з дня нараджэння геніяльнага англійскага драматурга.

Якімі падзеямі адзначаюць шэкспіраўскі год тэатры Савецкага Саюза? На гэты пытанне ў Міністэрстве культуры СССР карэспандэнту ТАСС паведамілі: дзюваць п'ес драматурга рыхтуюць калі ста тэатраў краіны, у Маскве ўжо німа, бады, ініроднага таўра, дзе не ставіліся 6 яго п'есы. І ўсё-такі тры маскоўскія рэжысёры, тры калектыў зноў звартаюцца да творчасці геніяльнага англійскага драматурга.

У Акадэмічным Малым тэатры гледачы убачаць «Антонія і Клеопатру» ў пастаноўцы Я. Сіманова, у Тэатры юнага гледача «Рэмо і Джульета» (рэжысёр В. Галубовіч), Тэатр Савецкай Арміі паказае новую рэдакцыю свайго вядомага спектакля — «Утайманне свавольніц».

Ленінградцы рыхтуюць яшчэ шэкспіраўскі спектакль. Сярод іх — «Рычард III» у Акадэмічным тэатры драмы імя Пушкіна і «Многа шуму з нічога», якую ставіць галоўны рэжысёр Вялікага драматычнага тэатра імя М. Горькага Г. Таўстаногоў.

Кнігі, кнігі... У розных волдадах, розных фарматах... Дзюваць, сотні тысяч іх штогод атрымаўся Магілёўскі абласны бібліятэчны калектар. Новую мастацкую літаратуру, німа па розных галінах ведаў рассяляюць работнікі бібліятэкаў у 500 бібліятэчкі волдадзі.

А сёння работнікі бібліятэкара Валіцкіна Міхалал (на прараднім плане) і Кацярына Лявоніч адпраўляюць у сельскія і раённыя бібліятэкі абласці пакуны і літаратуру на кімі і сельскай гаспадарцы.

Фота Н. ЖАЛУДОВІЧА, (БЕЛТА).

ШЭКСПІРАЎСКІ ГОД У ТЭАТРАХ КРАІНЫ

Шэкспіраўскія п'есы пойдуць у Цюмэні, Чыце, Табольшу, Кірава, Ульянаўску. Тэатры Радзіскай Федэрацыі зварыліся да 15 тэатраў Шэкспіра. Сярод іх — шырока вядомыя, і тыя, што даўно не ішлі на савецкай сцэне. З героямі трагедыі і камедыі вялікага драматурга сустракуцца гледачы Украіны і Малдавіі.

Нацыянальны тэатры Грузіі, Арменіі, Азербайджана, рэспублік Сярэдняй Азіі і Казахстану ставіць бессмартныя трагедыі — «Гамлет», «Атэла», «Рэмо і Джульета», «Кароль Лір», «Шым-Беліні» і іншыя на мовах сваіх народаў.

Шырока паказана творчасць геніяльнага драматурга ў планах прыбалтыйскіх калектываў. Эстон-

скі акадэмічны тэатр драмы імя Кінгісела ўвасобіць на сцэне вобразы «Траіла і Крэвідзі», Тэатр Ванеўміне — «Карыялана».

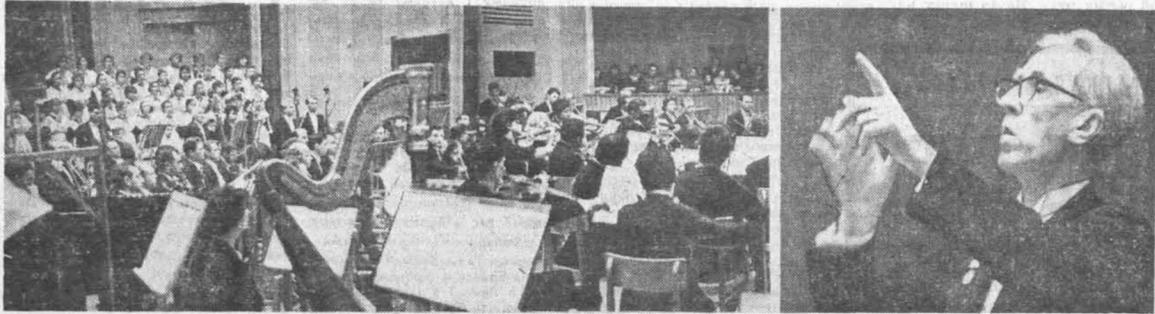
Да 23 красавіка — юбілейнай даты, Бахрушынскі тэатральны музей рыхтуе экспазіцыю «Шэкспір на рускай і савецкай сцэне». У выданьце «Искусство» выйдзе ў свет кніга А. Аніста «Тэатр эпохі Шэкспіра», прысвечаная англійскаму тэатру другой паловы XVI — пачатку XVII стагоддзя.

І, нарэшце, цікавым дадаткам да ўсяго гэтага з'явіцца гастроля Шэкспіраўскага т

СВЯТА ПАЭЗІЯ І МУЗЫКА

Мемуральны «Рэвіем» ствараюць народныя артысты СССР Д. Кабалеўскі (вершы Р. Радзівенскага) — новае вялікае падзея ў савецкай музыцы. Пасля прэм'еры «Рэвіема» ў Маскве і Ленінградзе вясной леташняга года, 28 і 30 студзеня гэтага года ён упершыню быў выкананы ў Мінску — у еўрэйскім канцэртах з удзелам Д. Кабалеўскага і Р. Радзівенскага.

Выканаўца «Рэвіем». Дырыжыруе Д. Кабалеўскі.

Творчае супрацоўніцтва выдатнага кампазітара і здольнага маладога паэта ўзнікла на аснове агульнасці вялікіх грамадзянскіх ідэй і мастацтва. Іх сумесны твор, прысвечаны тым, хто загінуў у барацьбе з фашызмам, нагадае аб нашым грамадзянскім абавязку.

«Рэвіем» Д. Кабалеўскага — Р. Радзівенскага належыць да характэрных з'яўленняў нашай культуры. У эпоху, калі чалавечы перажывае дзе савецкай вайны, якія забралі мільёны жыццяў, мастакі ў мемуральныя палатны увасабляюць вобразы ўсенароднай вайнавай эпохі і яе трагедыю, пра якую нельга забыцца. Пры увасабленні гэтых вобразаў у творах музыкі кампазітара нашых дзён часта звяртаюцца да значных сродкаў і жанраў старажытнага мастацтва — да сродкаў, якія нарадзіліся ў эпоху, калі чалавек ваяваў з вяршайшымі ім жывымі істотамі, якія нараджаюцца ў творах сучасных мастакоў пры ўспамінах аб загінуўшых героях і мільёны ахвар вайны. З твораў апошняга часу побач з «Рэвіемам» Д. Кабалеўскага вядомы «Вяжны рэвіем» англійскага кампазітара Б. Брытана.

Сам жанр рэвіема, у мінутым звязаны з п'яміннымі культавымі абрадамі, мае абгулены змест і прысвечаны трагедыям тэме смерці чалавека. У наш час гэты жанр набывае канкрэтны, актуальны зсэнс, ярае грамадзянскае і агульначалавечы гуманізм. Д. Кабалеўскі і Р. Радзівенскі ў сваім творы накіроўваюць погляд у светлую будучыню. Яны вылучаюць у першую чаргу ідэю грамадзянскага абавязку, адказнасці перад тымі, хто

загінуў, адказнасці, пра якую нельга забывацца. Сённяшняе моладзе не мае жыцця ўвасаблення аб трагедыі вайны. Іншы раз і старэйшае пакаленне ў клопатах сённяшніх спраў забываецца пра мінулае.

Выкананы ў канцэрце «Рэвіем» узвёў у арэол вечнай славы загінуўшых і раскрыў асноўныя вобразы, паказаныя паэтам: вобразы жылых людзей, дарагіх сваім блізім, якія страшна жадалі жыць і загінулі за Радзіму. Не дзеля славы — дзеля Радзімы, якая дае людзям шчасце мірнага жыцця. У гэтым музычным творы адлюстраваны лёс цэлага пакалення, якое змагалася супраць ворагаў. Засталіся чорныя каменны помнікі і маці ў несудзішальных горах. Засталіся дзеці. Жыццё мае светлую будучыню, але мёртвыя не вярнуцца ніколі. Людзі павінны заўсёды памятаць, расказваць сваім дзецям і дзецям сваіх дзяцей, якой цаной заваявана шчасце. Людзі павінны быць вартымі памяці загінуўшых.

Музычнае разіне «Рэвіема» грандыёзнае. Гэта — мемуральнае араторыя ў трох частках і адзіначкаў нумарах, прызначаная для выканання сімфанічным аркестрам, дзюма хорами (змяшчаны і дзіцячым) і спевакім-салістамі (мецца-сапрана і барытон). Надзвычайнае харавае і ансамблевое майстэрства кампазітара (асобліва цікавае спалучэнне хору з салістамі). Яго строга харавы стыль выклікае аналогію з творчасцю такога майстра рускага харавага пісьма, як С. Таньнеў. Гэта суспольнае тым больш правамернае, што ёсць і інтанацыйнае падобнасць «Рэвіема» Д. Кабалеўскага разівае прычыны і нававы рускай народнай песеннасці, прасякнутае яе распевамі і шчырасцю. Таму такія выразны і пранікнёныя ціхіх гуманічэска-жыццёвых хору ў лірычных эпізодах (асабліва ў хорах «Радзіма», «Чорны камень»). Гэтым не вычэрпваецца ваякіна-харава склад «Рэвіема». Ён уключае ў сябе і такія хору, які актывна-наступальны марш «Поступ дзіцяці», заснаваны на суровых, лаканічных, сучасных харавах інтанацыях, які незвычайны хор мёртвых «Слухалі» (які трыюмфальна і сумленна жыць), які вынаходзілі і экспрэсіўна пра прыёмах харавага ізаляцыя, або светлы, цудоўны сваёй чысцінёй эпізод «Нашы дзеці». Сімфанічны аркестр, які выконвае, завалася б, сціпую ролю музычнага фону, наса значную вобразна-сэнсавую нагрукі і мае разнастайныя выяўленчыя функцыі. Спаванне салі-

стаў у асноўным сплываецца з харавым гучаннем і стварае разам з харавай пертай кампазіцыйнае стройнае адзінае цэлае.

Налёгка слухаць без перапынку такія вялікі творы. Магчыма, у разічці і паўтарэнні яго асноўных вобразаў ў сярэдзіне другой і трэцяй частках) ёсць драматычныя пралікі. Магчыма, для такога разгортвання музычнага палатна патрабавалася рэзкае свежэ змена буйных кантрастных вобразных планаў. Пасля першага праслухоўвання нам здаюцца недастаткова перанятыя канцэртныя эпізоды («Сэрца маці», «Будучае») і некаторыя моманты аркестравых і харавых гучанняў. Аднак у цэлым музыка «Рэвіема» пакаівае добрае уражанне. Яна здзіўляе багатым арсеналам сродкаў, высокім прафесіяналізмам кампазітара, чулага да дэбютаў сучаснай савецкай музыкі. І галоўнае ў гэтым творы — значнасць ідэй, высокая грамадзянскасць і лірычная чалавечнасць.

Выкананне «Рэвіема» пад кіраўніцтвам Д. Кабалеўскага арэзінавае ўсхваляванне прыязнасцю і высокім мастацкім якасцямі. Дырыжорскае майстэрства, такое рэдкае для кампазітара, робіць гонар аўтару. Цудоўна паказалі сваё мастацтва салісты — В. Ляўко і У. Валайці.

Маскоўскі хор (мастакі кіраўнік неродны артыст РСФСР Ул. Сакалоў) і Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР. Хочацца адзначыць радаснае і зладжанае гучанне дзіцячых хору Спецыяльнай музычнай школы пры Беларуска-жэнеўскім універсітэце, якім кіруе заслужаны дзеят мастацтва БССР М. Маслаў.

28 студзеня пасля канцэрта з аб'ектамі фінансаванага Беларуска-жэнеўскага ўніверсітэту і не аддаваў абмеркаванне «Рэвіема» — першае ў нашай краіне абмеркаванне гэтага выдатнага твора, вылучанага на атрыманне Ленінскай прэміі. Слухачы, уручаныя выкананнем «Рэвіема», горача дэкавалі яго аўтарам і гаварылі ў сваіх выступленнях, што твор гэты заслугоўвае Ленінскай прэміі.

Гэты незвычайны вечар, які можна назваць святам паэзіі і музыкі і закончыўся выступленнем Д. Кабалеўскага. Кампазітар расказаў пра сваё творчае самааддаванне, пра вялікую каўштоўнасць сувязі з жывой аўдыторыяй, гэтым трэцім важным уздзеяннем твора мастацтва (апрача твора і выкананняў). Ён расказаў пра тое, з якім хваляваннем ён працаваў разам з Р. Радзівенскім над «Рэвіемам». Аўтарскі вечар паэта і кампазітара і грамадскае абмеркаванне іх твора — каштоўнае пачынанне нашай філармоніі.

Біёграфы паэта ведалі, што ў настрычкі 1935 года і ў саставе групы савецкіх пісьменнікаў і журналістаў Янка Купала ездзіў у Чэхаславакію. Было вядома, што ў Празе ён сустракаўся з відэ-намі дэлегатцыі чэхаславацкай культуры і літаратуры, з якімі ў яго завязаліся дружалюбныя адносіны.

Успаміны Вольгі Шандаравой даюць дадатковы матэрыял аб акалічнасці гэтай зарубежнай паездкі. Як вядома з успамінаў, Купала быў не толькі ў Празе, але і наведваў разам з іншымі членамі дэлегатцыі таксама Браціславу. Паэт доўга гукаўся з пісьменнікам Эло Шандарам, цікавіўся разівамі славацкай літаратуры. Янка Купала знаёміўся таксама з прыгарадным курортам Пышчаны. У гарадзкім Свраты Юра ён распіваў рабочыя аб іх жыцці. Літаратурны музей Янка Купала свае успаміны пра беларускага паэта і невядомыя да гэтага часу рэзідыя фотаздымкі.

Вялікую цікавасць маюць прысланыя здымкі. Яны былі зроблены ў Браціславе. Пышчаны, у гарадзкім Свраты Юра. На фатаграфіях разам з славяцкім дзіцячым культурны і літаратурны музей называўся Альянс Галстога. Альянс Андрэя Фадзеева, Янка Купала, Ганну Караваеву, Міхала Кальцова і іншых удзельнікаў паездкі.

Новы матэрыялы, якія паступілі з Чэхаславакіі, хутка будуць уключаны ў экспазіцыю Літаратурнага музея Янка Купала.

Вялікую цікавасць маюць прысланыя здымкі. Яны былі зроблены ў Браціславе. Пышчаны, у гарадзкім Свраты Юра. На фатаграфіях разам з славяцкім дзіцячым культурны і літаратурны музей называўся Альянс Галстога. Альянс Андрэя Фадзеева, Янка Купала, Ганну Караваеву, Міхала Кальцова і іншых удзельнікаў паездкі.

Вялікую цікавасць маюць прысланыя здымкі. Яны былі зроблены ў Браціславе. Пышчаны, у гарадзкім Свраты Юра. На фатаграфіях разам з славяцкім дзіцячым культурны і літаратурны музей называўся Альянс Галстога. Альянс Андрэя Фадзеева, Янка Купала, Ганну Караваеву, Міхала Кальцова і іншых удзельнікаў паездкі.

ІХ НОРАВЫ, ІХ МАРАЛЬ

Факты з зарубежных газет і часопісаў

ПАРТНЕРЫ ПА БІЗНЕСУ

77 старонак спорага тэксту — такі аб'ём апошняй навуковай работы групы вучоных-мозаванцаў Бонскага ўніверсітэту ў Чэхаславакіі.

АДЗЕЛІ ВДЗЕ ЗАГАДНЫХ КАФЕДРАў ЗАМЕЖНЫХ МУЖЧЫН

Адзельні вдзе загалі чыны кафедры замежных мужчын у Вібескага ўніверсітэце ў Чэхаславакіі.

«ЭЛЕКТРОННЫ ШЛОБ»

Ва ўніверсітэце штата Іова (ЗША) створана электронная машына для тых, хто жадае ўздзіць шлоб. Кожны, хто хоча навісьці сабе партнёра, павінен адказаць на 120 пытанняў.

ДАБРАЧЫННАСЦЬ

У Барселоне (Іспанія) кляўна адбыўся з'яўленне чыны баль прасуцы (калі 30 тысяч рублёў), прынятая стражарна кампанія, у якой была застрахаваная прадстаўніца вандар, адмовілася ўздзіць на сабе такія выдаткі, і місарыт нацыянальнай беспісн павінен быў на бальчыню дамоў.

ЦАНА ЧАЛАВЕЧА ЖЫЦЦЯ

У Антарыо (Канада) за з'яўленне лосі без ліцэнзіі дазваджаецца заплаціць штраф не менш 500 долараў, а за з'яўленне з'яўленне лосі без ліцэнзіі — адзін доллар.

ПАЛІЦЫЯ ШУКАЕ КАДРЫ

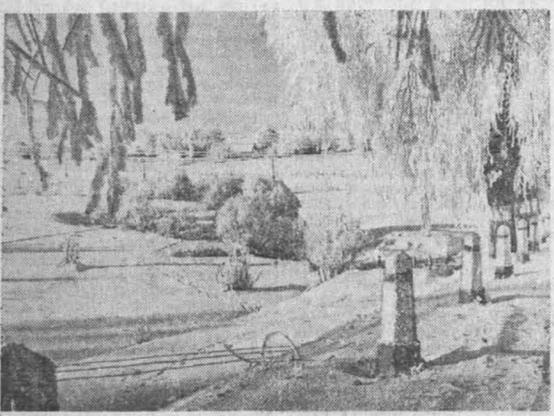
Напады на адзіночных працоўных, асабліва жанчын, падаставілі аб'ектаў рабаванні кватар і магаў з'яўленне і розныя іншыя правы бандытызму становіцца ўсё больш звыкліма і на канцы года.

УЛАДА ГРОШАЙ

У п'яцігадовай Лідзі Дэвандар, дачці судна, дакументаўнае майстэрства прыроднага парку сэрца ўры гадзіна ўрачы прызналі, што дзіцячым патрэна аперцыя. Пры гэтым бачанна павялічылі, што гэта вельмі складаная аперцыя і

РАУНАПРАУНАСЦЬ НЕГРАў

Містар Рыглер, ўласнік кандытарскай у Філадэльфіі (ЗША), адняў застрэлі 13-гадовага з'яўленне містар Эдварда Болдана. Уся віна хлопчына заключалася ў тым, што ён з'яўляўся ў кандытарскай пасля папярэдняга з'яўлення два тыдні назад, аб тым, што чорныя няма чаго рабіць у мадэлінах для белых. Калі хлопчык зашоў у магазін, містар Рыглер зніў са сцяны ружою і страціў. Праз шэсць гадзін хлопчык памёр у бальніцы.

Зімовы пейзаж. Фота А. ПЕРАХОДА. (БЕЛТА).

ПЕСНЮ — НА ПЯРЭДНІ КРАЙ

За апошні час песенны жанр у нашай рэспубліцы разіваецца за надта маруднымі тамтамі. Праўда, песень пішацца па-ранейшаму мала, але сярэд іх вельмі мала іраніх, выразных па мелодыі і тансту, песень такіх, якія шырока гучалі б у народным быцце на святых і замаскоўных модах. Многае з таго, што ствараецца ў гэтым жанры, застаецца ляжаць «мертвым грузам», таму што яго проста не цікавае, зробленае не па загаду сэрца мастака, а па прыдуманай схеме, без сапраўднага натхнення.

Вось чаму такім спевачомым і патрэбны акаласае размова аб беларускіх песнях на карговай музычнай «серэдзі» кампазітарскіх арганізацый рэспублікі. Тут сустракаюцца прадстаўнікі двух твораў чынах і саюзаў — паэты і кампазітары. Іх сумесная гаворка аб хваляючых пытаннях сучаснай беларускай музыкі была шырока і сярбодука.

У пачатку адбыўся канцэрт, у праграму якога ўваходзілі ў асноўным новыя песні Д. Лукаса, П. Вагнера, Э. Тырманд, Ю. Семянкі, І. Лучанка, І. Ронькіна, М. Шнейдэрмана.

Песні, выкананыя на гэтым вечары, за некаторым выключэннем сапраўды былі мала ўдалыя як па музыцы, так і па тэкставым матэрыяле. У жанравых адносінах яны аднастайныя, манатонныя — сучасная эстрадна лірыка з элементамі сентыментальнасці і інтымных перажыванняў. Аб гэтым, у прыватнасці, гаворыць паэт Васіль Вітка, крытыкучы выкананы ў канцэрце песні «Спіць мой любімы горад» Э. Тырманд на словы Г. Навасёлава, «Маці» Ю. Семянкі на словы А. Русака і іншыя за тое, што іх аўтары перажываюць тую ж істотную ўзроў, адлюстраваную ў «Модзе» Лосі і Г. Цітовіч у сваіх вступленнях спрабавалі нека абрадаць названыя кампазітары ад іранічнага выпадку прамоўцы. На іх думку, Э. Тырманд напаткала творчым нуднаца з-за дрэннага тэксту, а песня «Маці» Ю. Семянкі многае страціла пры выкананні яе Т. Раўскай.

Д. Лукас, Я. Ціцюк, А. Русак падзяліліся вопытам работы ў песенным жанры. Яны гаварылі пра тое, якія добрыя вынікі прыносяць супрацоўніцтва паэта і кампазітара. Іх песня ўзаемамувае. Прыступілі да працы над тымі або

іншай песняй, зазначыў Д. Лукас, часта дазваджаюць сутыкненні з аднастайнай рытмічнай структурай нават добрага, актуальнага па тэматыцы вершаванага тэксту. Гэта скаовае творчому фантазію кампазітара і абмяжоўвае яго магчымасці. Толькі пастаянная сутраць аўтараў тэксту і музыкі, іх настойлівыя мастацкія пошні новых выразных сродкаў могуць прынесці добры плён, забяспечыць працяглае жыццё песні.

У ГАЛОўНАЙ РОЛІ — КВЕТКІ

Кветкі луннашета, падобныя ў мініюры на парашуты, са змярканнем раскрываюцца літаральна на вачах. Уздзьне лісце і вострыя, нібы накаенкі пік, бутон луннашета нерухома, з надыходам вечара яны нібы ажываюць. Раптам аліні бутон здрыгануўся, за ім другі, трэці... Востракаенныя вярхушкі злёгка раскрываюцца, і з бакоў па спіралі паўзюць вузкія пачынаючы хуткі і плаўна раскручваюцца. Маленькая паўза, і бутон распускаецца калчаткова.

— Святло! — скамандаваў рэжысёр. Заправавалі кінаапараты, але дэжурныя кветкі замерлі. Спрабавалі прымуць іх раскрывацца, прымяняючы некаторыя меры абуджэння: злёгка падуштурвалі доўгімі тонкімі дротамі, пусквалі з пульверізатара струмень цёплай вады, але нічога не памагло. Так у гэты вечар не ўдалося зняць ніводнай кветкі, якая б распускалася. Здымку адміністрацыі і вырашлі паўтарыць на наступны вечар. На гэты раз кінаапараты вырашлі пайсці на хітрацы. Як толькі кветкі пачалі распускацца, на кароткі момант уключалася асвятленне, і так некалькі разоў запар. А расліны, нібы здэдукаваныя з апаратуры, пераставалі распускаць палёсткі. Усё ж некалькі кветак зняты пры вельмі кароткім часе распусцілі і пры асвятленні. Гэтага аказалася дастаткова, каб схапіць іх на плёнкі. А луннашэць зняць так і не ўдалося.

Некалькі гадоў назад выйшла ў свет апавесць Пятра Северава і Навума Халемскага «Апошні палыдняк». Украінскія пісьменнікі расказалі пра трагічны лёс ігракоў кіеўскага «Дынама», якія загінулі, але не загалізілі праіграць нямецкай камандзе «Люфт-вафэ» ў акупіраваным гітлераўцы Кіеве ў 1941 годзе.

«Апошні палыдняк» выдзелены ўжо ў Чэхаславакіі, выйшаў дзюма выданымі ў Румыніі. А летась апавесць павялілася на кніжных прыладках Венгрыі.

На гэты раз чытачоў асабліва зацікавіў вобраз венгерскага афіцэра-спартсмена, капітана футбольнай каманды, якія таксама неадравава выйграваў у «Люфтвафэ». Гэты афіцэр, выведзены ў апавесці пад імем Фернана Іштвана, па-сяброўску ставіўся да савецкіх футбалістаў, памагаў ім чым толькі мог.

Аўтары, па крупніках зборчыка матэрыялаў для апавесці, маглі ўзнавіць гэты эпізод толькі па п'ямінных успамінах відавочцаў. І якім бы мадэравагодным ні здаўся гэты факт (гаворка ж ішла пра акупантаў!), ён быў знадта прывабны, каб адмовіцца ад яго ў імя дакументальнай дакладнасці.

І вось у канцы мінулага года Украінскія пісьменнікі праз Таварыства венгерска-савецкай дружбы напісалі пісьмо з Будапешта.

«Дарагія сябры! — пісаў ім на рускай мове венгерскі чытач. — Я працягаў вашу кнігу «Апошні палыдняк», у якой аддзельна нямаю ўвагі венгерскім салдатам-футбалістам... Таму што я працаваў тады ў якасці афіцэра-спартсмена і быў капітанам венгерскай футбольнай каманды (дакументы, якія павяраджаюць гэта, захоўваюцца ў архівах ваенна-гістарычнага музея), дык мяркую, што вы чулі, а магчыма, і бачылі ўсё гэта, таму так натуральна апісаў капітана Фернана Іштвана. У тым гадзі я быў членам антыфашыскага Таварыства супрацоўніцтва, мяне прыгаварылі да пакарэння смерцю, але ўдалося ўцячы. Вось чаму такой блізкай маёму сэрцу стала ваша кніга, асабліва яе герой Трусевіч. Я лічу сваім абавязкам ад сваёй імя і ад імя ўсіх былых венгерскіх футбалістаў выказаць вам сардэчную падазку за тое, што ў вобразе Фернана Іштвана і іншых фут-

У НАФЭ «ПАЛАЧАНКА»
Па ініцыятыве савета маладых спецыялістаў і камітэта камсамола Палачанка нафтапрапаручага заводу ў гарадку будаўніцтва адкрыта маладзёжнае кафа «Палачанка». Маладзё суспачынаецца тут з заслужанымі будаўнікамі, героямі працы, пісьменнікамі, кампазітарамі.

Маладыя нафтавікі праслухалі наддаўна гутарку супрацоўніка Палачанка музея тав. Коршунава аб гісторыі горада, сустракаўся з заслужаным дзеячом мастацтва Д. Лукасам. Кампазітар расказаў аб сваёй паездцы за мяжу. У плане савета кафа — новыя сустрэчы. М. ХУДОВІЧ.

КНИГА ЗНАХОДЗІЦЬ СВАЙГО ГЕРОЯ

Федар ЗОРЫН, кандыдат сельскагаспадарчых навук. (АДН).

Балістаў вы вельмі добра паказалі, якія няжэкасі дэкаваліся перадавольваць і нам, здолелі ацаніць гэта праз дваццаць гадоў і нагадаць людзям... З прывітаннем.

Мілашын Іштван.
«Ваша пісьмо выклікала ў нас радаснае здзіўленне, — адказвае пісьменніку сваёму герою. — Бо апавесць наша не дакументальная, само сабою зразумела, што прыдумалі ўсю гісторыю з венгерскімі футбалістамі не магі; і аснове ляжыць расказанні тых, хто быў удзельнікам палачанкі вы і пазвалі сабе і сваіх таварышаў тым больш прымяна нам.

Карыстаецца магчымасцю павінаваць вас з Новым 1964 годам і пажадаць вам усяго найлепшага, здароўя і шчасця. З братнім прывітаннем Пётр Севераў, Навум Халемскі.

Так атрымаў нечаканае папярэдняе ішча адна легендарная старонка гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, павялілася ішча адно сведчанне бязвойнай антыфашыскай салідарнасці народаў Еўропы.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: Э. І. АЗГУР, Г. М. БУРАКІН, А. І. БУТАКОВ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, Т. А. ДУБОВКА, Г. М. ЗАГРОДНІ, В. УЛ. ІВАШЫН, А. М. КАШКУРЭВІЧ, В. Б. ЛАДЫНКА, П. М. МАКАЛЬ, А. Н. МАРШЧОВІЧ (адказны саркатар), Р. К. САБЕЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), І. А. САНКОВА, З. Ф. СТОМА, М. Г. ТКАЧОУ, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўтарскі і лянціў.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ
г. Мінск, вул. Захарова, 19.
Тэлефоны: прыёмны радкам, 3-24-61, наместніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага саркатара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдвецтва — 3-19-52, бухгалтэрыі — 3-11-03.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісьматэлей БССР. Мінск.

Індэкс 63856. Друкарня выдвецтва «Звязда». АТ 02756